

FORMALIEJI IR VERTINAMIEJI POŽYMIAI TAIKANT SUPAPRASTINTĄ BAUDŽIAMĄJĄ PROCESINĘ FORMĄ

Doktorantas Ramūnas Jurgaitis

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 46 39
Elektroninis paštas rjurgaitis@yahoo.com

Pateikta 2003 m. sausio 16 d.

Parengta spausdinti 2003 m. balandžio 11 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Policijos fakulteto dekanas docentas dr. Petras Ancelis ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedros vedėjas docentas dr. Gintaras Goda

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojami supaprastintos baudžiamosios procesinės formos esminiai požymiai, lemiantys diferencijuotos baudžiamosios procesinės formos baudžiamajame procese egzistavimą. Šių požymių įvardijimas kaip formaliųjų ir vertinamųjų yra teorinis bandymas suskirstyti Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) įtvirtintas materialinei ir procesinei teisei priskirtinas nuostatas į dvi santykinai savarankiškas grupes. Toks skirstymas baudžiamojo proceso mokslo požiūriu yra universalus, nes leidžia analizuoti ir lyginti įvairių tipų supaprastintas baudžiamąsias procesines formas neatsižvelgiant į jų galiojimo laiką ir teritoriją. Todėl straipsnyje, be senojo BPK, bus analizuojamas ir naujasis BPK¹, kuriame įtvirtintos naujos supaprastintos procesinės formos – teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas (toliau – baudžiamojo įsakymo procesas) ir pagreitintas procesas.

Formaliųjų ir vertinamųjų požymių turinys ir savitarpio ryšys taikant supaprastintą baudžiamąją procesinę formą

Tiek baudžiamosios teisės, tiek baudžiamojo proceso moksluose pabrėžiamas ypač glaudus baudžiamosios ir baudžiamojo proceso teisės ryšys. Remiantis teisės teorija, šios dvi teisės šakos priskiriamos atitinkamai materialinei ir procesinei teisei, o jų tarpusavio ryšys apibūdinamas kaip tikslo ir priemonės sąveika [1, p. 269]. Glaudus materialinių ir procesinių teisės normų ryšys taip pat atsiskleidžia analizuojant bei taikant supaprastintą baudžiamąją procesinę formą. Tai yra pagrindas įtvirtintų šios procesinės formos požymių visumą skirti į dvi santykinai savarankiškas grupes. Pagal jų turinio ryšį su teisės šaka (arba tai, kas juos reguliuoja) juos galima įvardyti materialiaisiais ir procesiniais. Tačiau, mūsų nuomone, pagal šių požymių turinį tikslesnis ir informatyvesnis būtų jų įvardijimas formaliaisiais ir vertinamaisiais.

Formalieji požymiai – tai BK specialiosios dalies straipsniai, įtvirtinantys nusikalstamų veikų sudėtis, kurias baudžiamojo proceso įstatymas leidžia tirti ir nagrinėti supaprastinta procesine tvarka. Šios nusikalstamų veikų sudėtys paprastai išskiriamos tokiais būdais: išvardijamos konkrečios nusikalstamų veikų sudėtys, įtvirtinama viršutinė sankcijos riba, nusikalstamų veikų kategorija susiejama su konkrečia bausme (pvz., bauda), bylų sąrašas nu-

¹ BPK įvardytas senuoju ir naujuoju prisilaikant Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII–1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX–785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX–994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo apibrėžtų sąvokų. Tokios pat sąvokos bus vartojamos kalbant ir apie Baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK).

statomas remiantis teisingumo taisyklėmis ir kai kuriais kitais būdais. *Vertinamieji požymiai* – tai baudžiamosios bylos savybės, apibūdinamos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumu (akivaizdumu), kaltinamojo prisipažinimu, kitų baudžiamąjį procesą dalyvių pozicija dėl proceso baigties bei kitais turinčiais reikšmę veiksniais, kurie gali lemti greitesnę bei paprastesnę nusikalstamos veikos tyrimo ir nagrinėjimo tvarką. Juos siūlytina vadinti vertinamaisiais, nes bet kurį iš paminėtų veiksnių visais atvejais būtina įvertinti.

Tarp šių sąvokų, o dar tiksliau – jų turinio, įmanomi dvejojo pobūdžio tarpusavio ryšiai. Šį ryšį, pasitelkiant logikos moksle vartojamus terminus ir pagal senojo BPK reglamentuotą suminį procesą, būtų galima įvardyti konjunkciniu, nes nesant nors vieno iš šių požymių nusikaltimų tyrimas sumarinio proceso tvarka nebūtų buvęs galimas. Analogiškas ryšys yra pagreitintame procese bei baudžiamąjį įsakymo procese pagal naująjį BPK. Tai, beje, būdinga ir daugeliui užsienio valstybių įtvirtintų supaprastintų baudžiamųjų procesinių formų, kurių čia atskirai neminėsime. Neginčijant tokios požymių turinio sąveikos reikia pasakyti, kad atsižvelgiant į požymiams suteiktą turinį konkrečios supaprastintos baudžiamosios procesinės formos gali būti vertinamos kritiškai dėl logiškumo stokos. Pasitelkdami formaliosios logikos metodus ir remdamiesi sumarinio proceso pavyzdžiu, pabandytume pateikti kitokio pobūdžio požymių turinio ryšį, kuris nėra įtvirtintas nei senajame, nei naujajame BPK ir kuris padės pagrįsti anksčiau minėtą analogiją.

Ne kiekvienas nesunkus¹ nusikaltimas yra akivaizdus, ir atvirkščiai, ne kiekvienas akivaizdus nusikaltimas yra nesunkus. Todėl teoriškai tarp šių sąvokų galimas logikos moksle taikomas disjunkcinis ryšys, t. y. nusikaltimas gali būti nesunkus arba akivaizdus. Kalbėdami vien tik apie nesunkumo požymį, sumarinio proceso kontekste turėtume tik formaliai apibrėžtą nusikalstamų veikų sąrašą, tačiau vien tuo supaprastinti baudžiamąjį procesinę formą vargu ar būtų įmanoma. Juk ir pats nepavojingiausias nusikaltimas gali būti sunkiai išaiškinamas vien dėl to, kad paslėpti nusikaltimo pėdsakai, nėra pakankamai įrodymų, įrodinėjimo procese kyla neaiškumų, prieštaravimų ir pan. Pavojingumas šiame kontekste labiau svarbus baudžiamajai teisei klasifikuojant veikas, atitinkamai nustatant sankcijas ir pan. Taip pat jis yra reikšmingas ir kaip kriterijus, padedantis atriboti nusikalstamas veikas nuo teisės pažeidimų. Šiuo atveju paminėtina nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų takoskyros problema. Nesigilindami į šią sritį tik pabrėšime, kad ne tik akademinė visuomenei, bet ir kai kurioms institucijoms, pavyzdžiui, Europos Tarybos Ministrų Komitetui, ši problema yra gana aktuali [2, p. 15; ³, p. 7–12; 4, p. 65–74; 5], o teisės pažeidimo įtvirtinimas viename ar kitame iš minėtų kodeksų galėtų būti susijęs ir su sumarinio ar kitos supaprastintos baudžiamosios procesinės formos formaliojo požymio turinio tobulinimu.

Vertinant iš procesinės teisės pozicijų sumariniam procese pavojingumas nebuvo tiek svarbus, kiek veikos akivaizdumas. Viena vertus, pastarasis požymis teoriškai galėjo egzistuoti savarankiškai, kitaip negu pavojingumas, nes jis, kaip ir kai kurie kiti procesiniai požymiai, lėmė baudžiamąjį procesą. Pavyzdžiui, pagal senojo BPK 443 straipsnio 2 dalį, „jeigu tiriant nusikaltimus, išvardintus šio kodekso 440 straipsnyje, paaiškėja, kad jie nėra akivaizdūs, taip pat jei dėl bylos didumo ar sudėtingumo jie negali būti išsamiai ištirti sumarinio proceso tvarka, byloje atliekamas parengtinis tardymas. ...“. Todėl, atsižvelgiant į sąlyginį akivaizdumo požymio dominavimą, galima kelti klausimą, ar buvo tikslinga suminį procesą bei ar yra tikslinga supaprastintą baudžiamąjį procesinę formą apskritai sieti su konkrečiu nusikalstamų veikų sąrašu ir, jei vis dėlto reikia, kodėl turi būti apsiribojama tik nesunkiais nusikaltimais? Iš dalies tai patvirtina, o kartu sukelia neaiškumų ir tai, kad, į senojo BPK 440 straipsnį buvo įtraukta net keletą veikų iš senojo BK 8¹ straipsnio, kurios įvardijamos kaip sunkūs nusikaltimai. Tiesaus ir vienareikšmiško atsakymo į šį klausimą neduos net ir pagrindiniai Lietuvos Respublikos ar tarptautiniai teisės aktai, tarp kurių pirmiausia paminėtini Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – Konstitucija) bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – Konvencija). Todėl atsakymo reikėtų ieškoti Konstitucinio Teismo nutarimuose, ir ypač Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Kol galiojo senasis BPK, niekas nesikreipė į Konstitucinį Teismą dėl senojo

¹ Šiuo atveju turimas omeny bet koks nusikaltimas, kuris nepateko į senojo BK 8¹ straipsnį, nors, kaip matysime vėliau, suminis procesas buvo galimas ir dėl sunkių nusikaltimų.

BPK 440 straipsnio atitikties Konstitucijos nuostatoms ir nemanytina, kad tam būtų buvęs pagrindas. Kita vertus, ir gausioje Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje nepavyko surasti bylų, kuriose būtų konstatuotas kurios nors valstybės pareiškėjo teisių pažeidimas dėl to, kad kuri nors valstybė savo įstatymais yra įtvirtinusi galimybę tam tikras nusikalstamų veikų rūšis ar konkrečias nusikalstamas veikas tirti ir nagrinėti supaprastinta baudžiamąja procesine tvarka, nors kai kuriose užsienio valstybėse už tokias nusikalstamas veikas yra nustatytos net labai griežtos sankcijos¹. Pavyzdžiui, pagal Norvegijos BPK [6] 248 straipsnį viena iš supaprastintų procesinių formų, kai kaltinamasis prisipažįsta kaltu, gali būti taikoma net nusikaltimų, už kuriuos gresia iki 10 metų laisvės atėmimo, atvejais². Pagal Italijos BPK [7] 438–443 straipsnius viena iš supaprastintų procesinių formų – sutrumpintas procesas (ital. – *giudizio abbreviato*), kuris vykdomas pagal kaltinamojo pareiškimą, prokurorui sutinkant, ir kur kaltinamojo prisipažinimas taip pat turi svarbią reikšmę, galimas bet kokių nusikalstamų veikų atveju, neatsižvelgiant į jų pavojingumą, išskyrus tas, už kurias gresia laisvės atėmimas iki gyvos galvos [8, p. 71].

Todėl manytina, kad įmanoma kelti hipotezę, jog supaprastinta baudžiamoji procesinė forma galima ne tik dėl nesunkių, bet ir dėl labiau pavojingų nusikaltimų, jeigu jie akivaizdūs (aiškios nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės) ir proceso dalyviams yra taikomos pagrindinės arba svarbiausios procesinės garantijos³. Tai būtų logiška dėl keleto priežasčių.

Pirma, baudžiamąjo proceso principų privaloma laikytis tiriant bei nagrinėjant visas be išimties nusikalstamas veikas ir procesines garantijas būtina taikyti juos padariusiems asmenims bei kitiems proceso dalyviams. Tačiau įstatymas gali nustatyti tam tikras šių principų išimtis bei diferencijuoti procesinių garantijų apimtį, atsižvelgiant į kiekvienos supaprastintos baudžiamosios procesinės formos specifiką.

Antra, neteisėtas ir (ar) nepagrįstas asmens kaltinimas bei nuteisimas nėra pateisinamas, nepaisant nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnio. Todėl svarbiausia yra siekti įgyvendinti baudžiamąjo proceso uždavinius, tinkamai sudarant sąlygas bei galimybes kaltinamiesiems ir kitiems proceso dalyviams pasinaudoti jiems suteiktomis teisėmis.

Trečia, jeigu nusikalstama veika yra akivaizdi, t. y. yra aiškus ją padaręs asmuo ir jo kaltei įrodyti yra pakankamai bei svarių įrodymų, keliamas klausimas, ar formalus nusikalstamos veikos priskyrimas konkrečiam sąrašui turi būti lemiantis, sprendžiant tokius svarbius klausimus kaip baudžiamąjo proceso operatyvumas, prevencijos efektyvumas (nedidelis laiko tarpas tarp nusikalstamos veikos padarymo momento ir bausmės paskyrimo), proceso ekonomiškumas, pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis ir pan.

Ketvirta, galimybės tirti bei nagrinėti kad ir sunkų, tačiau akivaizdų nusikaltimą pagal supaprastinto baudžiamąjo proceso taisyklės užkirtimas lemia tai, kad nepagrįstai atveriamas kelias teisėsaugos institucijoms formalizuoti baudžiamąjį procesą, t. y. laikantis bendrų taisyklių delsti tirti tokį nusikaltimą, nes jos nustato ilgesnius parengtinio tyrimo terminus, papildomai atlikti veiksmus, kurių nereikia esant supaprastintai baudžiamajai procesinei formai (pvz., sumariniame procese nereikėjo atskiro nutarimo patraukti kaip kaltinamojo) ir pan. Tai atitiktų ir vieną iš BPK uždavinių, taip pat ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą garantiją dėl greito teisminio nagrinėjimo.

Penkta, nesvarbu, kokio pavojingumo nusikalstama veika būtų tiriama – galimos teisėsaugos institucijų bei pareigūnų klaidos vis tiek diskredituoja kriminalinės justicijos sistemą,

¹ Žinoma, čia neturima omeny šio teismo praktika, kai būtų sprendžiama, ar nebuvo pažeista Konvencija vykstant baudžiamąjį procesą supaprastintomis baudžiamosiomis procesinėmis formomis kitais aspektais. Tokių bylų iš tiesų yra ir jos pirmiausia yra susijusios su įvertinimu, kaip valstybės užtikrina procesines garantijas, įtvirtintas Konvencijos 5 ir 6 straipsniuose. Pavyzdžiui, žr. 1992 m. gruodžio 16 d. bylą *Hennings prieš Vokietiją* [<http://hudoc.echr.coe.int/hudoc/ViewRoot.asp?Item=0&Action=Html&X=1210142740&Notice=0&Noticemode=&RelatedMode=0>]; 2002 m. liepos 4 d. bylą *Barattelli prieš Italiją* [<http://hudoc.echr.coe.int/hudoc/ViewRoot.asp?Item=0&Action=Html&X=1209181422&Notice=0&Noticemode=&RelatedMode=0>] ir kt.

² Beje, kaip matysime vėliau, ir pagal Lietuvos supaprastintas baudžiamąsias procesines formas galėjo ir gali būti tiriami atskiri nusikaltimai, už kuriuos taip pat nustatyta laisvės atėmimo bausmė iki 10 metų.

³ Pirmiausia turėtų būti užtikrintos Konvencijos 5 ir 6 straipsniuose nurodytos procesinės garantijos. Pavyzdžiui, Konvencijos 6 straipsnio 3 dalyje jos net įvardijamos kaip minimalios, t. y. kad kaltinamasis turi mažiausiai toliau šioje dalyje išvardytų teisių.

tačiau akivaizdžių nusikalstamų veikų atvejais jų tikimybė santykinai lieka mažesnė, jei tik profesionaliai bei neatidėliojant surinkti, patikrinti ir įvertinti įrodymai. Be to, ypač svarbu, kad nekiltų jokių abejonių dėl kitų tyrimo versijų negalimumo.

Kalbant apie bet kokių sunkių, tačiau akivaizdžių, nusikaltimų tyrimą galima rasti ir kontrargumentų vien dėl to, kad, pavyzdžiui, Lietuvoje, tiek senasis, tiek naujasis BK už kai kuriuos nusikaltimus nustato baudžiamąją atsakomybę – laisvės atėmimą iki 20 metų arba net iki gyvos galvos. Kad ir koks būtų šio nusikaltimo akivaizdumas, sankcijoje nustatyta griežčiausia bausmė ir klaidos baudžiamajame procese tikimybė, kuri, kaip Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas kartą yra konstatavęs, įmanoma, kad ir kokios garantijos teisinės valstybės baudžiamajame procese yra užtikrinamos [9], verčia suabejoti galimybe taikyti supaprastintą baudžiamąją procesinę formą tiriant bet kokio pavojingumo nusikalstamą veiką. Nors Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas tai pabrėžė, turėdamas omeny mirties bausmę, kai minėta klaida gali sukelti nebeištaisomų padarinių, ir nors senasis bei naujasis BK nebenustato mirties bausmės, dėl ko beveik bet kokias klaidas būtų galima ištaisyti, vis dėlto supaprastinta baudžiamoji procesinė forma labai sunkių, tačiau akivaizdžių nusikaltimų atžvilgiu gali atnešti daugiau žalos nei naudos, nes tai gali pažeisti ne tik žmogaus teises, bet ir valstybės interesus (žalos atlyginimas už neteisėtus pareigūnų veiksmus, nepasitikėjimas teisėsaugos institucijomis ir pan.). Be to, galima iškelti ir proporcingumo baudžiamajame procese principą, kuris labiau žinomas kalbant apie kardomųjų priemonių skyrimą¹. Peršasi analogija, kad kuo pavojingesnė nusikalstama veika, tuo sudėtingesnis bei kruopštesnis tyrimas, ir atvirkščiai. Tačiau nustatyti tą ribą nėra taip paprasta. Kiekvienas atvejis yra individualus ir akivaizdumo laipsnis taip pat nevienodas. Tai turi nustatyti patys teisėsaugos institucijų pareigūnai kartu įvertinę įrodymus ir įsitikinę savo veiksmų teisėtumu ir pagrįstumu, o teismas – ir asmens kaltumu ar nekaltumu. Viena vertus, svarbus vidinis įsitikinimas, vadovaujantis nešališku ir – kiek racionaliai būtina – išsamiu bylos aplinkybių ištyrimu remiantis įstatymu bei savo teisine sąmone. Kita vertus, kalbant apie Lietuvą nėra tvirto pagrindo tikėtis, kad teisėsaugos pareigūnai, esant dabartinėms objektyvioms ir subjektyvioms sąlygoms, sugebėtų be klaidų įgyvendinti supaprastinto baudžiamąjo proceso normas. Todėl manytina, kad bent jau Lietuvos BPK ne tik dėl teisinių, bet ir dėl kai kurių kitų priežasčių, tokių kaip nepakankamas profesinis pasirengimas, menkas materialinis, informacinis–technologinis aprūpinimas, organizacinės veiklos trūkumai šiuo bei artimiausiu metu turi nustatyti, kad supaprastintas baudžiamasis procesas negali būti taikomas pavojingiausių nusikaltimų atvejais.

¹ Parenkant kardomąją priemonę, atsižvelgiama į konkrečias aplinkybes, tarp kurių, pavyzdžiui, pagal Lietuvos senąjį BPK 98 straipsnį buvo ir „kaltinimo sunkumas“, o pagal naujojo BPK 121 straipsnio 4 dalį yra „nusikalstamos veikos sunkumas“. Todėl kuo sudėtingesnė tokių aplinkybių visuma, tuo griežtesnė kardomoji priemonė skiriama.

Formalieji ir vertinamieji požymiai sumariniame procese

Kalbant apie senojo BPK 8 skyriuje reglamentuotą sumarinį procesą, baudžiamojo proceso moksle buvo išskiriamos tokios pagrindinės šio proceso nuostatos:

„1) ikiteisminis bylų parengimas sumarinio proceso tvarka atliekamas tik tais atvejais, kai nusikaltimas yra akivaizdus ir nusikaltimo aplinkybėms nereikia naudoti sudėtingos tyrimo metodikos, didelių intelektinių bei fizinių pastangų;

2) sumarinio proceso tvarka tiriami tik tokie nusikaltimai, kurie pagal baudžiamąjį įstatymą nėra sunkūs ir už kuriuos numatyta bausmė – laisvės atėmimas iki 5 metų;

3) sumarinis procesas apima tik parengtinio tyrimo ir atidavimo teismui stadijas; teisminė bylų nagrinėjimo procedūra lieka tokia pat kaip ir visų kitų bylų“ [10, p. 160; 11, p. 24].

Pabrėžtina, kad šios nuostatos pirmą kartą buvo suformuluotos dar 1992 metais. Senojo BPK 440 straipsnis buvo keičiamas ne vieną kartą, išbraukiant ar papildant jį naujomis nusikaltimų sudėtimis. Todėl baudžiamojo proceso teorija nebeatitiko baudžiamojo proceso teisės ir praktikos. Dėl šios priežasties BPK komentaro, publikuoto 2001 metais, autoriai, komentuodami senojo BPK 440 straipsnį, neatsitiktinai atitinkamai pakeitė minėtą 2 punktą, patikslindami, kad „sumarinio proceso tvarka tiriami tik tokie nusikaltimai, kurie pagal baudžiamąjį įstatymą nėra sunkūs ir už kuriuos numatyta bausmė – *paprastai* laisvės atėmimas iki 5 metų“ [12, p. 494]. Tačiau tai nėra pakankamai tikslu, nes, išanalizavus senojo BPK 440 straipsnyje išvardytų BK specialiosios dalies straipsnių sankcijas, nustatyta, kad net penkios nusikaltimų sudėtytys pateko tarp sunkių nusikaltimų, išvardytų senojo BK 8¹ straipsnyje¹. Už kai kuriuos iš jų grėsė maksimali 10 metų laisvės atėmimo bausmė. Todėl galima kelti klausimą, ar buvo tikslinga išskirti 2 punkte suformuluotą nuostatą, nes nusikaltimo pavojingumas nebebuvo esminis sumarinio proceso tvarka tiriamų bei nagrinėjamų nusikaltimų kriterijus.

Taigi, pasiremdami anksčiau išskirtomis pirmomis dviem nuostatomis², galime teigti, kad sumarinis procesas buvo taikomas dėl nusikaltimų, kurie atitiko šiuos požymius:

1) formalųjį, apibrėžiamą senojo BPK 440 straipsnyje, kuriame tiesiogiai buvo išvardyti konkretūs BK specialiosios dalies straipsniai ir jų dalys. Tai buvo nusikaltimai, už kurių padarymą sankcija svyravo nuo minimalios iki 10 metų laisvės atėmimo bausmės. Šis sąrašas buvo išsamus, kategoriškas ir nepriklausantis nuo parengtinį tyrimą atliekančių pareigūnų valios, t. y. jei buvo nustatomi nusikaltimo, nurodyto minėtame senojo BPK straipsnyje, požymiai, tai ir atsirasdavo formali galimybė pradėti tirti bylą sumarinio proceso tvarka. Šiuo atveju pakakdavo nustatyti nusikaltimo požymius remiantis surinktais įrodymais bei duomenimis. Iš esmės tai buvo ne kas kita kaip pirminis nusikaltimų kvalifikavimo procesas. Jis skyrėsi santykinai mažesniu sudėtingumu nuo nusikaltimų, kurie buvo tiriami pagal bendras proceso taisykles, kvalifikavimo, nes tai lėmė akivaizdaus nusikaltimo buvimas;

2) vertinamąjį, išreiškiamą akivaizdumo samprata. Akivaizdus nusikaltimas – tai jau ne baudžiamosios, o baudžiamojo proceso teisės reguliavimo dalykas, nes senasis BK nereglementavo akivaizdžių nusikaltimų kategorijos. Senojo BK 8 straipsnyje buvo minimas nepavojingas nusikaltimas dėl mažareikšmiškumo, 8¹ straipsnyje buvo nustatyta, kokie yra sunkūs nusikaltimai, ir kai kur, pavyzdžiui, 52¹ straipsnio 1 dalyje, buvo paminėta nesunkaus nusikaltimo sąvoka. Tačiau minėtosios akivaizdumo sąvokos jame nebuvo. Akivaizdus nusikaltimas nebuvo įtrauktas ir į vieną iš svarbiausiųjų baudžiamosios teisės mokslo pateiktų nusikaltimų klasifikacijų, skirstant juos pagal nusikaltimų pavojingumo laipsnį ir pobūdį į:

“1.) nusikaltimus, nesudarančius didelio pavojaus;

2.) nesunkius nusikaltimus;

3.) apysunkius nusikaltimus;

4.) sunkius nusikaltimus” [14, p. 123–124].

Tuo tarpu akivaizdaus nusikaltimo sąvoka bei ją detalizuojantys duomenys buvo įtvirtinti senojo BPK 441 straipsnyje.

¹ Tarp jų buvo BK 234 straipsnio 2 dalis, 271 straipsnio 3 dalis, 272 straipsnio 1 dalis, 310 straipsnio 5 ir 6 dalys.

² Trečiame punkte suformuluota nuostata neįeina į analizuojamų požymių turinį, nes joje sprendžiami proceso eigos (procedūriniai) klausimai.

Akivaizdumą lėmė greitas kaltinamojo išaiškinimas, paprastesnis nusikaltimo sudėties požymių nustatymas ir lengvesnė nusikaltimo tyrimo situacija bei tai, kad jau baudžiamosios bylos iškėlimo stadijoje buvo surinkta pakankamai daug įrodymų. Akivaizdaus nusikaltimo atveju jau pirminėje tyrimo stadijoje turėjo būti kalbama nebe apie nusikaltimo požymius, bet apie nusikaltimo sudėties buvimą ar nebuvimą, nes iškėliant baudžiamąją bylą pagal senojo BPK 446 straipsnio 2 dalį kartu atsirasdavo ir kaltinamasis¹. Todėl šiuo atveju galima teigti, kad baudžiamosios bylos iškėlimo stadijoje ne tik turėta, bet ir buvo būtina turėti ne tik duomenų, kaip procese pagal bendras taisykles, bet ir įrodymų, kurių, vadovaujantis senojo BPK 161 straipsniu, reikėjo kaltinimui pareikšti. Taip pat tai reiškė, kad nusikaltimo tyrimui nebuvo reikalingos didelės intelektinės ir materialinės sąnaudos, nes jis turėjo tam tikrą aiškumą bei nusistovėjusią eigą. Visa tai lėmė palyginti paprastą kriminalistinę akivaizdžių nusikaltimų tyrimo charakteristiką ir jos turinį [plačiau apie kriminalistinę nusikaltimų tyrimo charakteristiką [13, p. 32–41].

Formalieji ir vertinamieji požymiai naujojo BPK supaprastintame procese

Naujasis BPK, pagal įstatymą [15] įsigaliojęs nuo 2003 m. gegužės 1 d., verčia teisėsaugos institucijas bei pareigūnus, be kitų naujovių, įsisamoninti bei taikyti ir šio kodekso XXXI skyriuje įtvirtintas dvi savarankiškas bylų supaprastinto proceso formas, t. y. baudžiamąjį įsakymo procesą ir pagreitintą procesą. Baudžiamąjį įsakymo procesas – supaprastinta baudžiamoji procesinė forma, kuri visiškai skiriasi nuo suminio proceso, tačiau Lietuvos istorijoje ne naujiena. Toks procesas buvo įtvirtintas tarpukario Lietuvoje galiojusio Baudžiamąjį proceso įstatymo 180⁴–180¹⁴ straipsniuose [16, p. 181–185]. Pagreitintas procesas yra panašus, tačiau jokia būdu neidentiškas suminiam procesui. Esminis skirtumas yra tas, kad pagal naujojo BPK 426 straipsnį pagreitintame procese gali nebūti ikiteisminio tyrimo bei prokuroras gali nepateikti teismui jokios ikiteisminio tyrimo medžiagos, tačiau jis privalo nusikalstamos veikos padarymo dieną arba ne vėliau kaip per penkias dienas nuo veikos padarymo atvykti į teismą su pareiškimu dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka. Suminiame procese visais atvejais buvo būtina iki teismo bylą parengti kvotos forma.

Kalbant apie formaliuosius ir vertinamuosius naujų supaprastintų procesinių formų požymius reikia pasakyti, kad jų turinys nėra vienodas. Suminiam procesui yra artimesnis pagreitintas procesas. Pagal naujojo BPK 426 straipsnį vertinamasis požymis pastarajam procesui pradėti yra nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumas. Tačiau skirtingai nuo akivaizdumo sąvokos, nustatytos senojo BPK 441 straipsnyje, kas yra aiškios aplinkybės, naujasis BPK nedetalizuoja. Nors akivaizdumas ir aiškumas kalbine prasme yra labai artimos sąvokos [17, p. 5, 7], tačiau teisiniu aspektu šis abstraktumas leidžia teigti, kad nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumo samprata yra platesnė nei akivaizdaus nusikaltimo senajame BPK. Tai iš dalies patvirtina ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 11 d. įsakymu Nr. I–47 patvirtintų rekomendacijų „Dėl proceso baigimo pagreitinto proceso tvarka“ [18] 1.1. punktas, skirtas nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumui apibūdinti. Jame beveik pažodžiui atkartojamas senojo BPK 441 straipsnis, tačiau papildomai nurodomi dar ir tokie šį aiškumą lemiantys požymiai kaip aiški nusikalstamos veikos padarymo vieta, laikas, būdas, pasekmės bei kitos aplinkybės. Nors anksčiau paminėtos rekomendacijos nėra laikomos poįstatyminiu teisės aktu, o pripažįstamos tik teisės taikymo aktu, detalesnis nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumo reglamentavimas yra sveikintinas, nes tai palengvina bei padaro aiškesnę pačių ikiteisminio tyrimo įstaigų ir prokurorų veiklą taikant pagreitintą procesą. Kitas klausimas – kaip vertinti, ar nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės yra aiškios teismui? Šiuo aspektu pagrindinis šaltinis, matyt, bus teismų praktika ir ją aprobuojantys Aukščiausiojo Teismo senato nutarimai. Pastarąjį atvejį sunku vertinti vienareikšmiškai. Viena vertus, tai yra nepriimtinas dalykas, nes vykdant baudžiamąjį procesą pirmiausia yra vadovujamasi įstatymu, t. y. BPK,

¹ Reikėtų pabrėžti, kad suminio proceso tvarka baudžiamosios bylos buvo keliamos tik asmenims, t. y. nebuvo įmanomas bylos iškėlimas dėl paties fakto, kaip tai galima padaryti keliant baudžiamąją bylą pagal bendras BPK taisykles.

o šis šiuo atveju nėra pakankamai tikslus ir neduoda net jokių orientyrų. Tuo tarpu Lietuvos teisinėje sistemoje teismų praktika ir teisminis precedentas oficialiai nėra pripažįstami privalomais teisės šaltiniais¹. Remiantis Lietuvos teisės norminiais aktais bei teisės teorija Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neturi oficialios teisės aiškinimo teisės, jis „tik aiškina įstatymo taikymą esant konkrečiai situacijai“ [1, p. 295]. Dėl šių prieštaravimų galima suabejoti, ar pakankamai pagrįstas neoficialus priskyrimas teisminei valdžiai aiškinti įstatyme nesukonkretintą nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumą. Kita vertus, reikia pripažinti, kad Aukščiausiojo Teismo senato priimami nutarimai BPK stabilumo požiūriu yra efektyvesni abstrakčias teisės normas pritaikant įvairiausioms gyvenimiškoms situacijomis. Šiuo atveju reikia pabrėžti, kad senojo BPK 441 straipsnyje nusikaltimo akivaizdumą apibūdinančių duomenų sąrašas buvo išsamus, todėl buvo įmanoma, kad esant kitiems, į šį sąrašą nepatenkantiems akivaizdumo požymiams būtų buvusi užkirsta galimybė taikyti senojo BPK 8 skyriaus normas arba jų taikymas būtų apsunkintas dėl to, kad tam tikrus atvejus reikėtų įsprausti į šį sąrašą. Pastebėtina, kad tokių kaip pastarasis atvejų galima įžvelgti kai kuriuose moksliniuose veikaluose [19, p. 40–41]. Analogiško sąrašo nebuvimas naujajame BPK išplečia teisminės valdžios galias, suteikdamas teisėjui teisę pripažinti bet kokios nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes aiškiais, atsižvelgiant į konkrečią situaciją, taip suteikiant teisei „gyvumo“. Tačiau, mūsų nuomone, geriausia išeitis iš šios dviprasmiškos situacijos būtų buvusi ta, kad naujasis BPK būtų įtvirtinęs pavyzdinį „aiškumą“ apibrėžiančių kriterijų sąrašą, o į juos nepatenkančius atvejus leistų traktuoti teisėsaugos pareigūnams bei institucijoms savo nuožiūra². Remiantis įstatyme įtvirtintu minėtu pavyzdiniu sąrašu būtų formuojama vienoda įstatymo taikymo bei vienodos ikiteisminio tyrimo įstaigų kartu su prokuratūra ir teismų veiklos praktika. Tai labiau atitiktų ir mūsų teisinės sistemos, konkrečiai – teisės šaltinių, specifiką.

Pagreitinto proceso formaliojo požymio įtvirtinimas taip pat skiriasi nuo šio klausimo sprendimo būdo sumariniame procese. Naujasis BPK šiuo aspektu nevardija konkrečių BK straipsnių ar jų dalių, o nusikalstamų veikų rūšis apibrėžia įtvirtindamas reikalavimą, jog baudžiamoji byla dėl nusikalstamos veikos turi būti nagrinėjama apylinkės teisme, t. y. ji turi būti teisinga šiam teismui vadovaujantis BPK 224 ir 225 straipsniais. Remiantis šių dviejų straipsnių analize, apylinkės teismams yra teisingos baudžiamosios bylos dėl visų baudžiamųjų nusižengimų, nesunkių, apysunkių ir neatsargių nusikaltimų, išskyrus naujojo BPK 225 straipsnyje nustatytais atvejais. Akivaizdu, kad naujasis BPK išplečia galimybes, palyginti su sumariniu procesu, taikyti šią supaprastintą procesinę formą. Norint tuo įsitikinti, pateiktini tokie skaičiai: sumarinis procesas buvo galimas dėl 129 nusikaltimo sudėčių, kai iš viso senojo BK specialiojoje dalyje buvo 438 nusikaltimų sudėty³ ir tai sudarė iki 30 proc. visų galimų atvejų. Tuo tarpu pagreitinatas procesas galimas dėl 270 iš naujojo BK specialiojoje dalyje esančių 352 nusikalstamų veikų sudėčių ir tai yra beveik 77 proc. visų galimų atvejų. Kitas aspektas yra aukščiausia sankcija už nusikalstamas veikas, kurioms gali būti taikomas pagreitinatas procesas. Kaip jau buvo minėta, pagal senojo BPK reglamentuotą sumarinį procesą, sankcijos ribos už kai kuriuos iš nurodytų nusikaltimų išsiplėtė iki 10 metų laisvės atėmimo. Naujasis BPK ir naujojo BK 11 straipsnio 4 dalis, apibrėžianti apysunkį nusikaltimą, pagreintam procesui sankcijos ribą nustatė iki 6 metų laisvės atėmimo. Tačiau išanalizavus naujojo BK nusikalstamų veikų sudėtis, nustatyta, kad net 10 iš jų yra skirtos arba gali būti taikomos neatsargiems nusikaltimams, už kuriuos gresia didesnė nei 6 metų laisvės atėmimo bausmė. Kaip ir sumariniame procese kelios iš šių 10 nusikaltimo sudėčių sankcijų siekia 10 metų laisvės atėmimo⁴.

¹ Kai kurie autoriai (pvz., prof. A. Vaišvila) teisės šaltinius siūlo vadinti teisės formomis.

² Pavyzdžiui, senojo BPK 56 straipsnis analogiškai reglamentavo būtino gynėjo dalyvavimo klausimą, esminius baudžiamąjį proceso pažeidimus – 382 straipsnis ir pan. Taip pat, žr., kaip pavyzdį naujojo BPK 51 straipsnį, 369 straipsnio 2 dalį ir kt.

³ Į bendrą tiek senojo, tiek naujojo BK nusikalstamų veikų sudėčių skaičių neįtrauktos tos nusikalstamų veikų sudėty, kurioms buvo ir yra taikomas privataus kaltinimo procesas. Atitinkamai žr. senojo BPK 126 straipsnį ir naujojo BPK 407 straipsnį. Analogiškai šios nuostatos bus laikomasi vėliau kalbant apie nusikalstamų veikų sudėčių skaičių baudžiamąjį įsakymo procese.

⁴ Naujojo BK 256 straipsnio 2 dalis, 280 straipsnio 2 dalis, 281 straipsnio 5 dalis.

Baudžiamojo įsakymo procese formalieji požymiai įtvirtinti naujojo BPK 418 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad nusikalstamos veikos, už kurių padarymą gali būti skiriama tik bauda arba ši bausmė yra numatyta kaip alternatyvi, nagrinėjimo teisme gali nebūti, o bausmė paskiriama teismo baudžiamuoju įsakymu. Tokių nusikalstamų veikų sąrašas yra trumpesnis nei pagreitintame procese, nes iš naujojo BK specialiosios dalies 352 nusikalstamų veikų sudėčių¹, kurioms įmanoma taikyti baudžiamojo įsakymo procesą, įeina 171 nusikalstamų veikų sudėtis, o tai sudaro beveik 49 proc. visų atvejų. Visos iš šių 171 nusikalstamų veikų sudėčių, išskyrus vienintelę nusikaltimo sudėtį, įtvirtintą naujojo BK 199 straipsnio 1 dalyje, patenka į pagreitinto proceso nusikalstamų veikų sudėčių sąrašą. Tai reiškia, kad prokurorui bus paliekama didelė galimybė, įvertinus konkrečios bylos aplinkybes, rinktis, kokia iš šių dviejų supaprastintų baudžiamųjų procesinių formų ar procesas pagal bendras taisykles yra tinkamiausi. Minėta naujojo BK 199 straipsnio 1 dalis nustato baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, kurioje sankcija yra bauda arba laisvės atėmimas iki aštuonerių metų. Nekvestionuodami tokios sankcijos konstrukcijos pagrįstumo tik pabrėšime, kad tai yra vienintelis nusikaltimas, patenkantis į sunkių nusikaltimų sąrašą, kuris teisingas apygardos, o ne apylinkės teismui ir kuriam gali būti taikomas baudžiamojo įsakymo procesas bei supaprastintas procesas pagal naująjį BPK apskritai.

Skirtingai nei pagreitintame procese, baudžiamojo įsakymo procese vertinamieji požymiai nėra tokie sudėtingi ir gana paprastai ir aiškiai išreikšti įstatyme. Be to, jiems nustatyti nereikalingas joks tyrimas. Tačiau bet kuriuo atveju būtina įvertinti jau nustatytas aplinkybes ir tyrimo situaciją, kad būtų galima apsispręsti dėl tolesnės proceso eigos. Jų paskirtis – duoti eigą arba nekludyti užbaigti procesą teismui priimant baudžiamąjį įsakymą. Todėl juos galima pavadinti vertinamaisiais požymiais, išreiškiančiais baudžiamojo proceso dalyvių sprendimus. Konkrečiai šių požymių turinys yra nustatytas naujojo BPK 418 straipsnio 3 dalyje. Tai yra:

1. Prokuroro sprendimas kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu.
2. Kaltinamojo neprieštaravimas šiam sprendimui.

Šiuose punktuose nurodyti veiksniai lemia šios procesinės formos taikymą, nes jie yra būtini abu kartu. Visų pirma prokuroras turi įvertinti bylos aplinkybes ir nuspręsti, ar tikslinga kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo priimant baudžiamąjį įsakymą. Kaltinamasis taip pat turi įvertinti tokį prokuroro sprendimą ir iš to kylančias teises pasekmes. Tuo tarpu nukentėjusiojo sutikimo įstatymas atskirai nereikalauja. Net ir tuo atveju, kai nukentėjusysis apskundžia tokį prokuroro sprendimą, formaliai nėra užkertama galimybė priimti teismo baudžiamąjį įsakymą. Todėl BPK 418 straipsnio 4 dalį reikėtų vertinti kaip minimalią nukentėjusiojo teisių procesinę garantiją, kurią būtina taikyti, kad būtų išlaikyta pusiausvyra tarp baudžiamojo proceso paskirties, įtvirtintos naujojo BPK 1 straipsnyje, ir baudžiamojo proceso supaprastinimo, atsisakant bylos nagrinėjimo teisme. Žinoma, tas pats pasakytina ir apie nuostatą dėl kaltinamojo neprieštaravimo, kuris laikytinas ir vertinamuoju požymiu, ir viena iš procesinių garantijų.

Išvados

1. Baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso neatsiejamas tarpusavio ryšys lemia tai, kad egzistuoja bendri teisės normų institutai, vienas iš jų – supaprastinta baudžiamoji procesinė forma.

2. Šio bendro instituto pagrindu galima išskirti formaliuosius ir vertinamuosius požymius. Toks teorinis skirstymas yra universalus, todėl jo pagrindu gali būti analizuojama kiekviena supaprastinta baudžiamoji procesinė forma, taikoma ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, neatsižvelgiant į jos galiojimo laiką. Pabrėžtina tai, kad šių požymių turinys yra nevienodas, atsižvelgiant į konkrečios supaprastintos baudžiamosios procesinės formos specifiką.

¹ Žr. 3 išnašą 63 p.

3. Sumariniame procese buvo būtinas konjunkcinis formaliųjų ir vertinamųjų požymių ryšys (nekalbant apie požymių turinį toks ryšys būtinas ir baudžiamojo įsakymo bei pagreitiname procesuose), t. y. norint taikyti šį procesą buvo būtina, kad nusikaltimas patektų į BPK nustatytą sąrašą ir būtų akivaizdus. Tačiau, kaip parodė teorinė analizė, didesnę reikšmę vis dėlto šiam procesui turėjo vertinamasis požymis – akivaizdumas, nes jis būtų buvęs pakankamas, kad įvyktų sklandus supaprastintas procesas ir dėl nusikaltimų, kurie nepatenka į nepakankamai aiškiais kriterijais remiantis sudarytą nusikaltimo sudėčių sąrašą.

4. Supaprastintų baudžiamųjų procesinių formų formaliųjų požymių kaitos tendencijos rodo, kad didėja nusikalstamų veikų, kurioms buvo ir yra galimybė taikyti šias procesines formas, pavojingumo laipsnis. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos tyrinėjamu klausimu nebuvimas bei Lietuvos ir kai kurių užsienio valstybių supaprastintų baudžiamųjų procesinių formų analizė leidžia daryti prielaidą, kad bent jau kol kas supaprastintas baudžiamasis procesas galimas ir dėl nusikaltimų, už kuriuos gresia laisvės atėmimas iki 10 ir daugiau metų, ir dėl to Konvencija nėra pažeidžiama. Todėl svarbiausia yra tai, kad kaltinamajam bei kitiems proceso dalyviams būtų įtvirtintos galimybės pasinaudoti nustatytais procesinėmis garantijomis.

5. Naujųjų BK ir BPK normų, susijusių su supaprastintu procesu, analizė parodė, kad įsigaliojus šiems kodeksams atsiveria kur kas didesnės galimybės paspartinti baudžiamąjį procesą ir taip sumažinti bendrą teisėsaugos institucijų darbo krūvį. Tačiau kai kurios BPK nuostatos verčia abejoti dėl jų abstraktumo ir užprogramuoto jų detalizavimo tik teisės taikymo aktais. Todėl tikėtina, kad nesant įstatyme tipišku ir nebūtinai išsamių kriterijų sąrašo, apibūdinančio, kas yra aiškios nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės, iškilis neaiškumų ir nepatogumų ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokurorams, teisėjams bei teismams taikant pagreitinto proceso nuostatas.

LITERATŪRA

1. **Vaišvila A.** Teisės teorija. – Vilnius, 2000.
2. **Žukas L.** Baudžiamojo proceso įstatymų tobulinimo tendencijos // Teisės apžvalga. Nr. 2. 1991.
3. **Ancelis P.** Baudžiamoji ir administracinė teisė bei teisenos: paribio problemos ir teisės reforma // Kriminalinė justicija: LTA mokslo darbai. 1997. T. 7, 8.
4. **Клепицкий И. А.** Преступление, административное правонарушение и наказание в России в свете Европейской конвенции о правах человека // Государство и право. 2000. № 3.
5. **Council of Europe.** The Simplification of Criminal Justice. Recommendation No. R(87)18 Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 17 September 1987 and Explanatory memorandum. – Strasbourg, 1988.
6. **Act** Relating to Legal Procedure in Criminal Cases (The Criminal Procedure Act) // <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19810522-025-eng.doc>.
7. **Codice** Di Procedura Penale // <http://www.consultal.it/codici/propenal/indice.htm>.
8. **Goda G.** Užsienio šalių baudžiamojo proceso pagrindai. – Vilnius, 1997.
9. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1998. Nr. 109–3004.
10. **Kazlauskas M.** Baudžiamųjų bylų suminis procesas // Teisė. 1992. Nr. 26.
11. **Kazlauskas M., Goda G.** Supaprastintos procesinės formos problema baudžiamojo proceso teisėje // Teisė. 1993. Nr. 27.
12. **Lietuvos Respublikos** baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Pirmas leidimas (2001 03 12). – Vilnius, 2001.
13. **Kuconis P.** Kriminalistinės nusikaltimų tyrimo charakteristikos sąvoka, struktūra ir reikšmė // Teisė. 1995. Nr. 29.
14. **Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A.** Baudžiamoji teisė: bendroji dalis. – Vilnius, 1998.
15. **Baudžiamojo kodekso**, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII–1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX–785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX–994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 112–4970.

16. **Baudžiamojo** proceso įstatymas su komentarais / Red. M. Kavolis. – Kaunas, 1933.
17. **Dabartinės** lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 2000.
18. **Lietuvos Respublikos** generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 11 d. įsakymu Nr. I–47 patvirtintos rekomendacijos „Dėl proceso baigimo pagreitinoto proceso tvarka“.
19. **Kazlauskas M., Rinkevičius J.** Nusikaltimų finansams tyrimas suminio proceso tvarka // Kriminologijos ir teismo ekspertizės problemos: mokslo darbų rinkinys. – Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos teismo ekspertizės institutas, 1996.

Formal and Evaluative Features in a Simplified Criminal Procedure

Doctoral Candidate Ramūnas Jurgaitis

Law University of Lithuania

SUMMARY

The present article analyses two important features and their relation in a simplified criminal procedure. The author tries to group them into formal features, which are a subject of the Criminal Law, and evaluative features, which are a subject of the Criminal Procedure Law. Formal features are included into the list or specific categories of crimes which pursuant to the Code of Criminal Procedure can be investigated according to the rules of the simplified criminal procedure. Evaluative features mean that the specific crime that falls into above mentioned list or category is flagrant (the circumstances of its commitment are clear), an accused pleads guilty or there are other factors which usually determine more simple criminal procedure. The Summary Procedure that is presently in force, the Procedure of Penal Order of Court and Expedited Procedure that are regulated in the new Code of Criminal Procedure are further analysed in the context of the features mentioned above. The author draws a conclusion that the new Code of Criminal Procedure together with the new contents of formal and evaluative features enormously enlarges the possibilities of applying the simplified criminal procedure and for the Prosecutor to choose one of the said forms. However some of the terms like „clarity of circumstances of committing a crime“ are not clear enough. Thus some problems may arise in the future practice.